

УДК 37.06

МУЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА ОЧИМА КИТАЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІВ

Чжан Хао

MUSICAL DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN THROUGH THE EYES OF CHINESE AND UKRAINIAN TEACHERS

Zhang Hao

На компаративній основі проаналізовано нормативно-правову базу музичного розвитку дітей дошкільного віку в Україні та Китайській Народній Республіці, а також науково-теоретичні й методичні праці, які характеризують процес музичного виховання в закладах дошкільної освіти обох країн. З'ясовано, що музичне виховання і в Україні, і в Китаї визнаються складником мистецької освіти й естетичного виховання та, відповідно, важливими чинниками всебічного розвитку особистості дитини дошкільного віку. Виявлено, що метою і результатом музичного розвитку в Україні можна визнати виховання музикальності – специфічного комплексу музичних здібностей (емоційна чутливість до музики, метро-ритмічне відчуття, звуковисотний слух, ладове відчуття або ладо-тональний слух, музичну пам'ять). У Китаї останнім часом превалує підхід, заснований на теорії множинного інтелекту Г. Гарднера, згідно з яким результатом музичного розвитку є музичний інтелект особистості. Водночас, прояви музичного інтелекту цілком співвідносні з музичними здібностями і передбачають наявність чутливості до метро-ритму, ладу, тембру та звуковисотної будови мелодії, уміння розпізнавати та наспівувати прості пісні (музична пам'ять), відтворювати ритм тощо. Показано, що схожими є і погляди українських і китайських педагогів-музикантів на провідні види музичної діяльності дітей у закладах дошкільної освіти (слухання й аналіз музики, співи, музично-ритмічні рухи, гра на елементарних музичних інструментах і в Китаї окремо музичні ігри, що в Україні найчастіше входять до складу музично-ритмічних рухів). При цьому всі види музичної діяльності взаємопов'язані і в сукупності мають сприяти всебічному гармонійному розвитку дитини дошкільного віку. Виявлено, що певні розбіжності спостерігаються в поглядах педагогів-музикантів двох країн на природу музичних здібностей/складників музичного інтелекту: українські науковці виходять з переконання про розвиток музичних здібностей на основі вроджених задатків у процесі цілеспрямованої музичної діяльності під керівництвом дорослих; натомість китайські колеги вважають музичні здібності, усвідомлення формальної краси, а також інтуїтивне відчуття прекрасного в музиці

вродженими особистісними феноменами. Зроблено припущення, що окреслені розбіжності можуть спричинювати відмінності в практиці мистецької, зокрема, музичної освіти.

Ключові слова: музикальність, музичні здібності, музичний інтелект, види музичної діяльності, педагоги-музиканти, нормативна база.

On a comparative basis, the regulatory and legal basis of musical development of preschool children in Ukraine and the People's Republic of China, as well as scientific-theoretical and methodological works that characterize the process of musical education in preschool education institutions of both countries, are analyzed. It was found that musical education in both Ukraine and China is recognized as a component of art education and aesthetic education and, accordingly, important factors in the comprehensive development of the personality of a preschool child. It was revealed that the goal and result of musical development in Ukraine can be recognized as the education of musicality – a specific complex of musical abilities (emotional sensitivity to music, metro-rhythmic feeling, pitch hearing, modal feeling or modal-tonal hearing, musical memory). In China, the approach based on the theory of multiple intelligences of H. Gardner, according to which the result of musical development is the musical intelligence of the individual, has recently prevailed in China. At the same time, the manifestations of musical intelligence are fully correlated with musical abilities and involve the presence of sensitivity to metro-rhythm, mode, timbre and pitch structure of the melody, the ability to recognize and sing simple songs (musical memory), reproduce the rhythm, etc. It is shown that the views of Ukrainian and Chinese music educators on the leading types of musical activities of children in preschool education institutions are similar (listening and analyzing music, singing, musical and rhythmic movements, playing elementary musical instruments and, in China, musical games separately, which in Ukraine, they are most often part of musical and rhythmic movements). At the same time, all types of musical activities are interrelated and should collectively contribute to the comprehensive harmonious development of a preschool child. It was revealed that certain differences are observed in the views of music educators of the two countries on the nature of musical abilities/components of musical intelligence: Ukrainian scientists proceed from the belief that musical abilities are developed on the basis of innate abilities in the process of purposeful musical activity under the guidance of adults; instead, Chinese colleagues consider musical ability, an awareness of formal beauty, and an intuitive sense of the beautiful in music to be innate personality phenomena. It is assumed that the outlined disagreements may cause differences in the practice of art, in particular, music education.

Key words: musicality, musical abilities, musical intelligence, types of musical activity, teacher-musicians, regulatory framework.

Загальна постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі свого розвитку і українське, і китайське суспільство чітко розуміють виключну важливість дошкільного періоду життя людини. Обидві країни мають достатньо розроблену законодавчо нормативну базу дошкільної освіти, зокрема її мистецької, музичної складової.

Закон України «Про дошкільну освіту» у своїй статті 4 проголошує, що «Дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи

безперервної освіти в Україні» (Верховна Рада України, 2001). Також Законом визначено, що дошкільна освіта є цілісним процесом, спрямованим на: «забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду» (Верховна Рада України, 2001).

У своїй статті 6 Закон України «Про дошкільну освіту» визначає основні принципи даної освітньої ланки, важливі для нашого дослідження. З-поміж іншого, зосередимо увагу на таких:

- єдність розвитку, виховання, навчання і оздоровлення дітей;
- особистісно-орієнтований підхід до розвитку особистості дитини;
- відповідність змісту, рівня й обсягу дошкільної освіти особливостям розвитку та стану здоров'я дитини дошкільного віку (Верховна Рада України, 2001).

Наступна, сьома стаття Закону визначає завдання дошкільної освіти. І тут підкреслимо для себе такі:

- збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини;
- формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду (Верховна Рада України, 2001).

Окреслені в загальному вигляді в Законі України «Про дошкільну освіту» положення деталізуються у низці підзаконних актів і нормативних освітянських документів, серед яких відзначимо Державний стандарт – Базовий компонент дошкільної освіти (Міністерство освіти і науки України, 2021). Базовий компонент дошкільної освіти (далі БКДО) визначає її компетентнісний потенціал і в переліку компетентностей, що мають бути сформовані у дитини на кінець дошкільного періоду її розвитку, наводить мистецько-творчу компетентність. Забезпечувати формування мистецько-творчої компетентності покликаний безпосередньо освітній напрям «Дитина у світі мистецтва».

У БКДО надано визначення й схарактеризовано мистецько-творчу компетентність. З огляду на принципову важливість названого новоутворення особистості дитини дозволимо собі навести доволі розлогу цитату з БКДО.

Так, документ визначає мистецько-творчу компетентність як «здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності. Результатом набуття мистецько-творчої компетентності є елементарна обізнаність дитини у специфіці видів мистецтва (художньо-продуктивній, музичній, театральній); ціннісне ставлення до мистецтва і мистецької діяльності; прагнення сприймати мистецтво тощо» (Міністерство освіти і науки України, 2021).

Відмітною особливістю українського Державного стандарту дошкільної освіти є детальна розробленість наведених у ньому дескрипторів. Так, зміст мистецько-творчої компетентності змістовно схарактеризовано за її трьома структурними складниками:

«Емоційно-ціннісне ставлення: емоційно відгукується на прояви краси в довкіллі, побуті та творах мистецтва, виявляє ціннісне ставлення до творчості художників, музикантів, співаків, танцівників, письменників. Виявляє інтерес до мистецької діяльності (художньо-продуктивної, музичної, театралізованої). Позитивно відгукується на пропозиції включення в різні види мистецько-творчої діяльності (...слухання музики, співи, музична гра, музично-ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах ...). Отримує задоволення від мистецької діяльності.

Сформованість знань: має елементарні уявлення про види мистецтва (художньо-продуктивне, музичне, театральне). Розуміє мистецтво як результат творчої діяльності митців, виконавців. Виявляє інтерес до творів різних видів мистецтва, впізнає знайомі твори, проявляє до них особисте ставлення, висловлює враження від мистецтва, інтерпретує твори. Сприймає та емоційно реагує на художній образ, елементарно аналізує засоби художньої виразності у творах мистецтва різних видів і жанрів. Вирізняє специфіку образу мистецтва художньо-продуктивного, декоративно-ужиткового, музичного, танцювального, театрального. Розуміє призначення музичної діяльності; здатна до реалізації творчого задуму за її допомогою. Має уявлення про музичну гру, пісню, хоровод, танець, інструментальну музику...

Навички: пов'язує яскравість образу, зміст твору... зі звуками, ритмами, динамікою, темпом, рухами... Здатна розрізнити основні жанри... музики

(вокальні, інструментальні). Знаходить просту аналогію між життям і змістом твору, використовує здатність споглядати і услуховуватися в довкілля для бачення краси у побуті та мистецтві, набувати... досвіду мистецької діяльності. Володіє доступними техніками та відображає ними життєві враження та почуття... Має домірні вікові навички співу, слухання музики, музично-ритмічних рухів, гри на дитячих музичних інструментах. Виявляє музикальність, уміння передавати настрій, емоції, почуття в музично-руховій і пісенній творчості, музикуванні та музичній грі» (Міністерство освіти і науки України, 2021).

Принципово важливою вважаємо увагу упорядників БКДО до співпраці закладу дошкільної освіти і батьків вихованців. Так, документ визначає напрями підтримки батьками процесу формування мистецько-творчих навичок дитини, серед яких виокремимо такі:

- заохочення бажання дитини займатися мистецькими видами діяльності;
- спостереження, позитивна оцінка та підтримка мистецьких вподобань дитини;
- схвалення вільного самовираження дитини в самостійній художній діяльності;
- слухання з дитиною дитячого пісенного репертуару, інструментальної музики, виконання колискових (Міністерство освіти і науки України, 2021).

Ми вже здійснювали огляд нормативної бази мистецької освіти та естетичного виховання в КНР (Го, Чжан, Чжао, Юр'єва, 2020). Тому зараз лише коротко схарактеризуємо в контексті проблематики статті окремі найбільш значущі, на наш погляд, документи останніх років.

Після XVIII Всекитайського з'їзду КПК, що проходив у листопаді 2012 р. в Пекіні, в освітянському дискурсі стало активно використовуватися поняття Ліде Шурен – специфічного китайського феномену цілісного всебічного розвитку особистості, де Ліде означає акцент на моральному вихованні, а Шурен – цілісний всебічний розвиток особистості як запоруку розвитку людського потенціалу країни (Xinhua, November 19, 2012; 中华人民共和国教育部, 2014a). Зміст і напрями роботи з реалізації ідей Ліде Шурен у сфері мистецької освіти та естетичного виховання уперше були розкриті в документі «Кілька висновків Міносвіти щодо сприяння розвитку шкільної мистецької освіти»

(中华人民共和国教育部, 2014b). Документ важливий для нас саме ідеєю всебічного розвитку особистості в процесі мистецької освіти та естетичного виховання на всіх щаблях освітнього процесу.

Наступного 2015 року Генеральний офіс Державної ради КНР висловив свої Думки щодо всебічного зміцнення та вдосконалення естетичного виховання в школах (国务院办公厅, 2015). У документі, зокрема, надається характеристика естетичного виховання у закладах освіти різних рівнів. Так, стосовно дошкільної ланки освіти зазначається, що естетичне виховання в дитячому садку має спиратися на вікові закономірності фізичного і розумового розвитку дітей, а різні види мистецької діяльності мають сприяти вихованню в них «гарного і доброго серця, вміння берегти прекрасне, вміти по-своєму виражати і творити красу, щоб діти жили щасливо і росли здоровими» (国务院办公厅, 2015).

У 2020 р. були оприлюднені «Погляди щодо всебічного зміцнення та вдосконалення шкільного естетичного виховання в нову еру» (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020), вироблені Генеральним офісом Центрального комітету Комуністичної партії Китаю та Генеральним офісом Державної ради. Документ, з-поміж іншого, проголошує перспективу завершення в основному до 2035 р. формування сучасної шкільної системи естетичного виховання з китайською специфікою, яка має повністю охопити всіх дітей відповідного віку та забезпечити надання їм диверсифікованих освітніх послуг високої якості. Визначається база шкільного естетичного виховання, яку утворюють курси мистецтва, включаючи музику, образотворче мистецтво, каліграфію, танці, драму, оперу, кіно та телебачення тощо. При цьому на етапі дошкільної освіти перевага має віддаватися художній ігровій діяльності, яка відповідає віковим фізичним і психологічним особливостям дітей.

Уже короткий огляд нормативних документів демонструє і схожість, і відмінність у підходах української та китайської освітніх систем до мистецької освіти та виховання дітей дошкільного віку, зокрема, їх музичного розвитку.

Метою статті визначаємо характеристику поглядів педагогів України та Китаю на суть, мету, зміст музичного розвитку дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу статті.

Традиційно музиканти-педагоги України, розглядаючи питання суті, мети, змісту музичного виховання дітей дошкільного віку, ґрунтуються на широкому колі джерел з різних наукових сфер: педагогіки, психології, анатомії

та фізіології, мистецтвознавства, культурології та багатьох інших. При цьому всередині кожної з цих наукових сфер беруться до уваги напрацювання в різних вузьких галузях: педагогіки – дошкільної, мистецької, музичної тощо; психології – особистості, здібностей, творчості, вікової та педагогічної та ін.; анатомії і фізіології – людини, вікової, вищої нервової діяльності тощо.

Такий широкий контекст зумовлений надзвичайною складністю і комплексністю феномена, що визнається переважною більшістю українських педагогів-музикантів метою і результатом музичного виховання та музичного розвитку дитини, – музикальності.

Наприклад, О. Ростовський убачає в музикальності сукупність здібностей, які в комплексі забезпечують людині успішність у різних видах музичної діяльності (Ростовський, 1997).

Оскільки феномен здібностей є переважно предметом дослідження психології, в основі теоретичних концепцій музикального розвитку та музикальності як його результату лежать, з-поміж іншого, ґрунтовні праці українських і зарубіжних психологів. Разом із тим, поряд із обґрунтуванням теоретичної суті музикальності, значний внесок у розробку проблеми музичного розвитку дитини дошкільного віку зробили педагоги-практики, автори унікальних методик розвитку окремих складників музикальності.

Так, автори публікацій останніх років активно посилаються на праці попередників, що побачили світ десятиліття і навіть століття тому. Це такі дослідники: С. Stumpf (1883–1890), Т. Billroth (1895) (Brahms, J. Billroth, T. & Barkan, H., 1957), А. Faist (1897), Е. Jaques-Dalcroze (1912) (Жак-Далькроз, 1912), G. Revesz (1913) (Révész, 2020), В. Бехтерев (1915), С. Майкапар (1915), С. Seashore (1919), С. Беляєва-Екземплярська (1924), В. Верховинець (1925) (Верховинець, 1989), Л. Виготський (1925) (Выготский, 1965), Б. Асаф'єв (1947) (Асафьев, 1971), Б. Теплова (1947), О. Запорожця (1953), С. Orff (1954), О. Леонтьєв (1960, 1977), Л. Гарбер (1962), Г. Костюк (1963), О. Костюк (1965), Н. Ветлугіна (1978), К. Платонов (1986), В. Дружинін (1991), В. Мясіщев і А. Готсдинер (1992), Ю. Цагареллі (2008) та багато інших.

Українські педагоги-музиканти найчастіше ґрунтують свої міркування стосовно музичного розвитку дитини та її музикальності як сукупності музичних здібностей на фундаментальній праці Б. Теплова «Психологія музичних здібностей» (Теплов, 1947). Тут увагу сучасних авторів привертає

розроблена науковцем психологічна концепція музикальності – складного особистісного феномену, що об'єднує емоційну чутливість до музики та сукупність взаємопов'язаних між собою музикальних здібностей. Зауважимо, що Б. Теплов вважав основним показником музикальності саме емоційну чутливість і тому відокремив її від музичних здібностей. Дослідник розкрив і природу музичних здібностей, які, на його думку, є особистісно-індивідуальними психологічними характеристиками, необхідними для здійснення музичної діяльності. До таких особистісних характеристик Б. Теплов відніс, наприклад, звуко-висотний слух, почуття ритму, музичну пам'ять тощо, тобто ті, що забезпечують як сприйняття музики, так і її відображення у свідомості й відтворення.

Подібним шляхом рухається і Ю. Цагареллі (2008), який у структурі музикальності виокремлює як її складники музичний слух, музично-ритмічні здібності, емоційний відгук на музику, музичну пам'ять, музичне мислення, музичну уяву.

Психологічну природу музикальності досліджували В. Мясіщев і А. Гостдинер. Досліджуваний феномен визначено в їхній статті «Що є музикальність?» як «своєрідний динамічний синтез окремих здібностей, характерологічних особливостей і властивостей особистості» (Мясіщев, & Гостдинер, 1992, с. 139).

Українські дослідники, розглядаючи музикальність як сполучення емоційної чутливості до музики і стійких індивідуально-психологічних властивостей особистості, що забезпечують успіх її музичної діяльності – музичних здібностей, ретельно вивчають також праці класиків психології, присвячені проблемі розвитку здібностей. Ключовим нам убачається твердження К. Платонова (1986) про формування здібностей виключно в певній відповідній діяльності (с. 117). О. Леонтьєв (1977) до певної міри опонує К. Платонову і, розглядаючи здібності як властивості особистості, що навпаки, забезпечують успіх певної діяльності, переконує, що вони розвиваються в результаті «привласнення» особистістю культурного досвіду людства.

Натомість Н. Ветлугіна (1978) з позиції педагога-музиканта до ознак загальної музикальності дошкільника віднесла:

1) здатність відчувати характер, настроїв музичного твору, виявляти емоційне ставлення до почутого, розуміти музичний образ;

2) здатність вслуховуватися, порівнювати, оцінювати найбільш яскраві й зрозумілі музичні явища;

3) прояви творчого ставлення до музики (Ветлугіна, 1978).

Як бачимо, більшість дослідників убачають ключову ознаку музикальності дитини-дошкільника в емоційній чутливості до музики, здатності адекватно реагувати на яскраві музичні образи. Поряд із цим, найчастіше серед музичних здібностей, які утворюють музикальність, дослідники називають метро-ритмічне відчуття, звуковисотний слух, ладове відчуття або ладо-тональний слух, музичну пам'ять тощо.

Серед українських педагогів-музикантів також давно склався консенсус і стосовно основних видів музичної діяльності, в яких розвиваються музичні здібності (за К. Платоновим), або «привласнюється» культурний досвід людства (за О. Леонтьєвим). До переліку видів музичної діяльності дітей дошкільного віку входять: слухання музики, співи, музично-ритмічні рухи (музично-ритмічні вправи, музичні ігри, танці), гра на елементарних музичних інструментах.

Українські педагоги-музиканти напрацювали багатий методичний інструментарій супроводу видів музичної діяльності дітей:

слухання музики: А. Болгарський, Т. Горобець і В. Шкоба (2010); С. Науменко (2013); О. Ростовський (2011) та ін.;

співи: Г. Кабка (2011); З. Ланцюженко, С. Школьник і Т. Бешапошникова (2006); Л. Теряєва (2012) та ін.;

музично-ритмічні рухи: Е. Вільчковський, Н. Денисенко та Ю. Шевченко (2011); З. Ланцюженко, С. Школьник і Т. Бешапошникова (2006); Т. Лісовська (2010); В. Удовіченко, Т. Сиротенко і Н. Кугуєнко (2014) та ін.;

гра на музичних інструментах: Т. Вусик (2013); І. Козлова (2014); Л. Теряєва (2011); С. Тимошук (2013); О. Шаповал (2010) та ін.

Загальні питання організації і методики музичного виховання дошкільників розкрито у працях: Н. Андрієнко, І. Сорокопуд і А. Щербак (2012); Г. Ватаманюк (2008). І. Газіної (2015); І. Романюк (2012; 2013а; 2013b); Т. Степанової та Т. Лісовської (2012); С. Шоломович, І. Рудченко і Р. Зінич (1979) та ін.

Питанням гармонійного розвитку дітей і їх оздоровлення в процесі музичного виховання присвячено праці С. Бойченко (2012); С. Нечай (2012) та ін.

Проблему розвитку музичних здібностей дітей дошкільного віку як основи їх музикальності порушують у своїх працях І. Малашевська (2015); С. Науменко (2015); С. Садовенко (2007) та ін.

У Китайській Народній Республіці дошкільна ланка визнана основою базової освіти, колискою якісної освіти, відправною точкою навчання упродовж усього життя, важливості якої все більше приділяють увагу партія, уряд і освітяни. «Керівні принципи для навчання в дитячому садку (пробна версія)» (中华人民共和国教育部, 2001), ухвалені Міністерством освіти, розглядають «мистецтво» як одну з головних складових п'яти основних сфер освіти дітей дошкільного віку і водночас підкреслюють, що «мистецтво» відіграє посередницьку роль у перетині та інтеграції різних сфер. Ця посередницька роль не може бути виконана іншими сферами, адже музична освіта, яка стимулює випереджувальний розвиток правої півкулі головного мозку, відіграє особливу роль. Навчання в дитячому садку має базуватися на вікових характеристиках фізичного та психічного розвитку дітей, розумно поєднуючи принципи використання ігор як провідної діяльності дитини-дошкільника, тісної інтеграції з сім'єю та громадою, виховання звичок хорошої поведінки дітей, захисту та надихання дитячої цікавості та жаги до знань, а також сприяння всебічному та гармонійному розвитку дитячого тіла та розуму.

На початку 1950-х років у молодій КНР широко вивчався і наслідувався освітянський досвід Радянського Союзу. Зокрема, теорія і практика всебічного розвитку дітей у закладах дошкільної освіти привернули увагу китайських колег, які також почали наполегливо працювати над його вивченням і впровадженням. Так, «Тимчасовий порядок роботи дитячого садка» до виховних цілей було відносив:

- виховання у дітей інтересу до музики, розвиток музичного слуху і метро-ритмічного відчуття;
- розвиток співацького голосу, навичок співу, інструментального виконання, танцю, виховання засобами музики та музичної діяльності живого, щасливого, захопленого, сміливого здорового духу кожної дитини;
- любові до Батьківщини, любові до народу, любові до праці та традиційної національної етики, духу колективізму, єдності і дружби.

У трагічний період «культурної революції» – із середини 1960-х практично до кінця 1970-х років – здебільшого активно експлуатувалася політико-просвітницька й агітаційна функція музики. Музична освіта дітей в основному звелася до участі в музичних виставах і масових громадсько-політичних акціях. Сучасні дослідники характеризують стан освіти цього періоду як «десять років катастрофи». У методиці панувало навчання безпосередньо в процесі розучування музичних творів. Такий метод концентрувався на репетиціях і виступах, що по суті наслідували діяльність дорослих професійних колективів, а це не сприяло фізичному розвитку та збереженню психічного здоров'я дітей.

Наприкінці 1970-х років під впливом широкомасштабних реформ Ден Сяопіна і реалізації політики відкритості інтелектуальна освіта і творчий розвиток особистості поступово повернули собі статус першочергової мети китайської національної освіти. Шкільна музична освіта цього часу активно вивчала шляхи і способи розвитку інтелекту за допомогою музичних знань, музичних концепцій, читання та письма музики. Позашкільна музична освіта теж слідувала концепції, що навчання гри на музичних інструментах може сприяти інтелектуальному розвитку.

Наприкінці 1980-х років новий суспільний попит на освіту спричинив переосмислення функції музичної освіти. Ініційоване політикою відкритості світу розширення і поглиблення міжнародних культурних обмінів відкрило Китаю зарубіжні теорії і практики музичної освіти і ще стимулювало ентузіазм педагогів-музикантів щодо зміни статусу і суті шкільної музичної освіти в Китаї. Музичну освіту в КНР цього періоду можна схарактеризувати за трьома секторами її існування:

1. У шкільній музичній освіті сформувалася модель з «подвійною базою» як ядром естетичного і морального виховання. Навчальний контент – читання нотного запису та нотне письмо, всі знання і навички музичної діяльності і танцю максимально формалізовані та розташовані поступально і концентрично (спіралеподібно). Ізольоване навчання теорії і напрацювання технічних навичок знову займає важливе місце, залишаючи поза увагою практику живого музикування і відриваючи дітей від набуття естетичного досвіду.

2. Позашкільна музична освіта сформувала модель «екзаменаційної орієнтації» та «орієнтації на ранню кар'єру». Після «культурної революції» та внаслідок домінування концепції розвитку інтелекту і творчості в процесі опанування гри на музичних інструментах, позашкільна музична освіта поступово привернула до себе зацікавленість батьків і стала мішенню докладання їхніх зусиль. Заклади дошкільної освіти почали розробляти «спеціалізовані курси» або «факультативні заняття», і навіть розглядали можливість упровадження до навчального плану викладання за режимом професійних музичних коледжів.

3. В академічних дослідженнях освіти сформувався напрям «досліджень і розробки додаткових функцій музики». У 1986 році в Шанхаї відбулася міжнародна конференція з досліджень креативності. Після конференції в Китаї стрімко поширилася «мода» на освітні академічні дослідження інтелектуального і креативного розвитку здобувачів освіти. Багато дитячих садків почали проводити суміжні дослідження. Творча музично-виразна діяльність поступово повернула собі прихильність більшості вихователів дитячого садка і батьків. Також поступово стали з'являтися різні теоретичні концепції та методики, що сприяють розвитку дитячого інтелекту і креативності за допомогою музики та музичної діяльності.

Водночас виявилися і «слабкі місця» новомодних течій. Основні проблеми і прогалини в розвитку музичного виховання дітей у цей період зумовлені надмірним акцентом на розвитку інтелекту і креативності, тоді як емоційна сторона музичної діяльності та пов'язані з нею естетичні почуття, цінності і соціальна поведінка відповідно послаблюються. Фокус уваги на опануванні музичної грамоти та напрацюванні технічних виконавських навичок, відповідно, послаблюють виховання естетичного сприйняття та сповільнюють набуття естетичного досвіду.

У 1990-х роках у процесі переосмислення ціннісної орієнтації національної освіти її якісна сторона стала новим пріоритетом освіти. Як наслідок, розвиток дитячої музичної освіти в Китаї повернувся на шлях прагнення до всебічного і гармонійного розвитку особистості дитини, зокрема, формування її музикальності.

Дослідження практики дошкільної музичної освіти в Китаї та за кордоном досягли цікавих результатів і дали багато корисного матеріалу у вигляді теорій і досвіду, на яких ми можемо вчитися. Проте нині в музичному

вихованні дітей дошкільного віку існує ще чимало проблем і недоліків, головними проявами яких, на думку Ван Юаньюань (王媛媛, 2006), є:

- тенденція до спеціалізації в музичному навчанні дітей, підкреслення технічної сторони виконавства та недооцінка різнобічного гармонійного розвитку дітей засобами музики та музичної діяльності;
- в освітньому процесі педагоги не розуміють дітей, нехтують розвитком дитячої суб'єктності,
- методи навчання відносно прості (王媛媛, 2006).

Судячи з сучасної ситуації музичної освіти в дитячих садках, досить поширеним є режим ізольованого предметного навчання за шаблоном колишнього Радянського Союзу середини 1950-х років. При предметному навчанні акцентується систематичність та ієрархічність знань з кожного предмета: структура заняття складається з трьох основних частин: початкової, основної та кінцевої. Музичні заняття в дитячих садках також приймають цю «тричастну» модель. Початкова частина музичного заняття включає введення ритму, відпрацювання звуку, повторення тощо; основна частина призначена в основному для вивчення нового матеріалу, що займає приблизно 2/3 усього часу заняття, а кінцева частина – це активності, орієнтовані на дії, наприклад, музично-ритмічні вправи, музичні ігри, танці тощо. Зміст навчання ґрунтується на програмі та розповсюджується на закріплені уніфіковані навчальні матеріали. Недоліки даної моделі в основному проявляються в такому:

1. Забагато системи, недостатньо гнучкості.

Зміст навчального матеріалу розташовано від простого до складного відповідно до когнітивної структури, яка певною мірою є науковою. Однак через регіональні відмінності, відмінності в життєвому досвіді та знаннях дітей, а також ізольоване викладання знань кожного предмета робить навчання відірваним від дитячого життя і позбавляє його життєвої сили.

2. Модель заняття є шаблонною, недостатньо гнучкою та нехтує розвитком суб'єктності дітей.

Модель структури заняття «трилогія» корисна для загального рутинного навчання, але непридатна для практичних музичних занять. Оскільки музичні заняття вимагають від дітей особистої участі в мистецькій практиці, тобто в співах, танцях, слуханні й аналізі музики, грі на музичних інструментах,

імпровізованих виставах, іграх та інших видів діяльності, вони можуть отримати естетичні почуття від сприймання краси, вираження краси та створення музичних образів, щоб отримати відчуття сили музичного мистецтва, його естетичної сили та творчості. Однак шаблонне викладання музичних курсів, особливо новий зміст у базовій частині, займає надто багато часу, діти сидять надто довго, вчителі вчать занадто багато, діти мають мало можливостей для практики, і на самому шаблонному занятті важко мобілізувати дітей вчитися ентузіазму та ініціативності. У цій фіксованій моделі і вчитель, і учень втрачають свою індивідуальність.

3. Акцент на передачі знань.

Накопичення дидактичних матеріалів залишило поза увагою розвиток інтересу дітей до музики, їхньої ініціативи та творчості. В результаті діти можуть співати лише пісні, які вивчили разом з учителем, і танцювати танці, які розучили разом із вчителем.

Тому з початку реалізації політики відкритості китайські педагоги-музиканти активно вивчають деякі передові зарубіжні теорії і методики навчання музики. Наприклад: метод навчання Еміля Жака-Далькроза, метод Золтана Кодая, теорія музичної освіти Карла Орфа тощо, безумовно, принесуть нове бачення і нові ідеї.

Разом із тим, з 2000-х років у Китаї все більшої популярності набуває теорія множинного інтелекту Говарда Гарднера. Нашу увагу даний факт привернув завдяки тому, що теорія надає детальну характеристику кожному з дев'яти виокремлених у її межах типів інтелекту – візуально-просторовому, мовно-вербальному, логіко-математичному, тілесно-кінестетичному, музичному, міжособистісному, внутрішньоособистісному, натуралістичному, екзистенційному. Так, виокремлений Гарднером музичний (музично-ритмічний) інтелект передбачає наявність чутливості до метро-ритму, ладу, тембру та звуковисотної будови мелодії, уміння розпізнавати та наспівувати прості пісні (музична пам'ять), відтворювати ритм і варіювати темп простих мелодій тощо.

Як бачимо, характеристика музичного інтелекту по суті повторює ознаки музикальності людини, що є провідною в українській системі музичної освіти.

Практично схожі в українській і китайській системах музичного розвитку дітей дошкільного віку і види музичної діяльності. Відмінність полягає лише в тому, що до представлених в Україні слухання й аналізу

музики, співів, музично-ритмічних рухів і гри на елементарних музичних інструментів китайські педагоги додають (а точніше, виокремлюють із музично-ритмічних рухів) музичні ігри.

Вважаємо, що цілеспрямована комплексна робота по всіх видах музичної діяльності здатна сприяти всебічному розвитку дітей дошкільного віку, збереженню і зміцненню їхнього здоров'я.

1. Співи. Оскільки голосові органи та органи дихання дітей ще не повністю розвинені, діапазон дитячих пісень не має бути занадто широким. Структура пісні має бути короткою, квадратною, а текст має повторюватися та, по можливості, бути орієнтованим на дію. Заняття зі співів можуть допомогти дітям навчитися виражати свої почуття голосом, насолоджуватися радістю, яку приносить музика, і дати їм змогу спочатку оволодіти найпростішими співочими навичками, такими як правильна співацька постава, співацьке дихання, артикуляція, звуковидобування, звуковедіння, ансамбль.

2. Музично-ритмічні рухи, як правило, включають імітацію гри на барабанах і труб, або рухи танцю та ритму тіла, такі як плескання в долоні та словесна імітація ритму. Це сприяє розвитку у дітей почуття ритму, координації їхніх рухів, а також дуже цікаво та добре для розвитку дитячої уяви.

3. Гра на ударних інструментах, наприклад, барабанах, бубнах, дзвіночках, трикутнику, кастаньетах, ксилофонах тощо. Діти віком від 3 до 4 років зазвичай використовують унісон. Від 4 до 5 років підходить двоголосся, а від 5 до 6 років – простий ансамбль. Заняття на ударних інструментах можуть ще більше розвинути у дітей відчуття ритму, покращити сприйняття тембру.

4. Слухання та аналіз музики – це навчальний зміст, який може мати непомітний вплив на маленьких дітей. Маленькі діти через брак музичного досвіду та недосконалий розвиток процесів гальмування не можуть уважно слухати протягом тривалого часу, як дорослі. Вони радше прагнуть брати участь у музичних виступах і люблять слухати короткі структуровані твори з конкретними образами, відносно чіткі, прості пісні чи інструментальні твори. Слухання й аналіз музики може розвивати в дітей гострий слух і гарні навички слухання, може змусити їх увійти в контакт з різноманітними чудовими музичними творами в широкому діапазоні, щоб розвинути їх початкову здатність до естетичної оцінки.

5. Музичні ігри. Дитячі музичні ігри в основному поділяються на ігри з піснями та танцювальними рухами, сюжетно-рольові ігри, ігри на сприйняття і творчу реакцію та комплексні ігри. Музичні ігри можуть допомогти дітям розвинути свою чутливість і уяву щодо музики через їхню власну участь і творчість, щоб вони отримали приємний емоційний досвід (王垚, 2016; 王媛媛, 2006).

Утім, при всій схожості, подібності поглядів українських і китайських педагогів на музичний розвиток дітей дошкільного віку, існують і певні цілком закономірні розбіжності. Так, українські педагоги виходять із того, що музикальність як результат музичного розвитку є сукупністю музичних здібностей. Отже, музичні здібності розвиваються в процесі музичної освіти і виховання, в процесі музичної діяльності. У свою чергу, музичні здібності розвиваються на основі вроджених, генетично обумовлених задатків. Але для розвитку музичні здібності потребують цілеспрямованої музичної діяльності під керівництвом дорослих. Якщо ж така цілеспрямована діяльність відсутня, то і задатки з великою долею вірогідності не розвинуться у здібності.

Китайська ж музична педагогіка виходить із постулату про вродженість музичних здібностей та усвідомлення формальної краси, а також вродженість інтуїтивного відчуття прекрасного в музиці (див., наприклад: 杜悦艳, 2010; 王蕙萍 і 李向兵, 2017).

Висновки. Теоретичний аналіз нормативної документації, що регулює музичний розвиток дітей дошкільного віку в Україні та Китайській Народній Республіці, засвідчив, що в обох країнах мистецька освіта й естетичне виховання молодого покоління громадян знаходяться в фокусі пильної уваги освітянської спільноти та широкої громадськості на нинішньому етапі цивілізаційного розвитку. В обох країнах дошкільна освіта розглядається як перша і надзвичайно важлива сходинка безперервної освіти, що відповідає загальносвітовим тенденціям. І в Україні, і в КНР музичний розвиток дітей дошкільного віку розглядається не просто як окремий напрям виховання, а як важливий елемент мистецької освіти й естетичного виховання, що визнані важливими чинниками всебічного розвитку особистості дитини дошкільного віку. В Україні метою музичного розвитку можна визнати музикальність – комплекс специфічних особистісних властивостей – музичних здібностей, які в сукупності забезпечують людині успішність в різних видах музичної діяльності. В Китаї останнім часом намітилася тенденція розглядати результат

музичного розвитку, спираючись на концепцію множинного інтелекту Г. Гарднера, як музичний інтелект. У свою чергу, музичний інтелект характеризується низкою специфічних особистісних властивостей, що по суті цілком співвідносні з переліком музичних здібностей: наявність чутливості до метро-ритму, ладу, тембру та звуковисотної будови мелодії, уміння розпізнавати та наспівувати прості пісні (музична пам'ять), відтворювати ритм тощо. Види музичної діяльності дітей у закладах дошкільної освіти обох країн теж схожі: слухання й аналіз музики, співи, музично-ритмічні рухи, гра на елементарних музичних інструментах, при цьому китайські педагоги виокремлюють в окремий вид діяльності музичні ігри, що в Україні здебільшого відносяться до музично-ритмічної діяльності. Певні ж розбіжності спостерігаються у підходах до виявлення природи музичних здібностей.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі пов'язуємо з детальним компаративним вивченням особливостей практики музичного розвитку дітей дошкільного віку в Україні та Китаї, а також з'ясуванні наявності/відсутності впливу виявлених розбіжностей у теоретико-методологічних поглядах щодо природи музичних здібностей на практику музичної освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Андрієнко, Н. В., Сорокопуд, І. М., & Щербак, А. М. [упорядники]. (2012). *Музична діяльність майбутнього першокласника. Методичний аспект*. Харків: Ранок.
- Асаф'єв, Б.В. (1971). *Музыкальная форма как процесс*. Музыка.
- Міністерство освіти і науки України. (2021). Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. *Про затвердження Базового компоненту дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція : Наказ МОН України від 12.01.2021 р. № 33.* <https://mon.gov.ua/>
- Беляева-Экземплярская, С.Н. (1924). *О психологии восприятия музыки*. Русский книжник.
- Бехтерев, В.М. (1915). Значение музыки в эстетическом воспитании ребенка с первых дней его детства. *Вестник воспитания*, 6, 47–57.
- Бойченко, С. (2012). Виховання гармонійної особистості крізь призму музично-педагогічних систем ХХ ст. *Музичний керівник*, 4, 4–10.
- Болгарський, А. Г., Горобець, Т. В., & Шкоба, В. А. (2010). *Слухання музики у дошкільному навчальному закладі*. Луцьк: Твердиня.
- Ватаманюк, Г. П. (2008). *Музыка в країні Дошкілля*. Кам'янець-Подільський.
- Верховинець, В. (1989). *Весняночка. Ігри з піснями для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку*. Музична Україна.
- Верховна Рада України. (2001). Про дошкільну освіту: Закон України № 2628-III (редакція від 02.04.2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
- Ветлугіна, Н. О. (1978). *Музичний розвиток дитини*. Музична Україна.
- Вільчковський, Е. С., Денисенко, Н. Ф., & Шевченко, Ю. М. (2011). *Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку*. Тернопіль: Мандрівець.
- Вусик, Т. (2013). Музична лабораторія, або Давайте шуміти! *Музичний керівник*, 5, 16–19.
- Выготский, Л. С. (1965). *Психология искусства*. Искусство.
- Газіна, І. О. (2015). *Методика музичного виховання дітей дошкільного віку*. Кам'янець-Подільський: Аксіома.
- Галадзе, М. (1968). *Музичне та естетичне виховання дітей в сім'ї*. Музична Україна.
- Гарбер, Л. А. (1962). Начальная стадия развития музыкальных способностей. У В. М. Мясищев (Ред.), *Проблемы способностей* (с. 215–243). Изд-во АПН РСФСР.
- Гарбер, Л. А. (1964). Развитие гармонического и тембрового слуха у детей дошкольного возраста. *Вопросы психологии*, 5, 103–112.
- Го Цзянь, Чжан Хао, Чжао Бейбей, & Юр'єва, К. (2020). Нормативна база сучасного естетичного виховання в Китаї. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, 55, 102–137.
- Жак-Далькроз, Е. (1912). *Ритм и его воспитательное значение для жизни и искусства*. Театр и искусство.
- Кабка, Г. (2011). Бережіть дитячі голоси. *Музичний керівник*, 1, 28–31.

- Козлова, І. (2014). Незвичайний оркестр: і майстри, і музиканти. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 8, 41–45.
- Костюк, Г.С. (1963). *Здібності та їх розвиток у дітей*. Знання.
- Костюк, О.Г. (1965). *Сприймання музики і художня культура слухача*. Наукова думка.
- Ланцюженко, З. Д., Школьнік, С. Я., & Бешапошникова, Т. В. (2006). *Музично-ритмічні хвилинки та розспіванки для дітей*. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС.
- Леонтьев, А.Н. (1960). О формировании способностей. *Вопросы психологии*, 1, 3–12.
- Леонтьев, А.Н. (1977). *Деятельность. Сознание. Личность*. Политиздат.
- Лісовська, Т. А. (2010). Розвиток чуття ритму в музичній діяльності дошкільників. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*, 176, 86–88.
- Майкапар, С.М. (1915). *Музыкальный слух, его значение, природа и особенности и метод правильного развития*. Типография "Якорь".
- Малашевська, І.А. (2015). Сутність, зміст і структура музикальності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Наука і освіта*, 6, 65–69.
https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2015/JRN_6/14.pdf
- Матвієнко, С. І. [Упорядник]. (2017). *Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку*. Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя.
- Мережко, Ю. (2014). Комплексні чи інтегровані музичні заняття: у чому відмінність? *Музичний керівник*, 5, 4–7.
- Мясищев, В., & Готсдинер, А. (1992). Что есть музыкальность? У: М. Старчеус (Сост.), *Музыкальная психология: Хрестоматия* (с. 135–140). МГК им. П.И. Чайковского.
- Науменко, С. (2013). Як правильно слухати музику з дітьми : поради психолога. *Музичний керівник*, 3, 4–10.
- Науменко, С. (2015). Особливості діагностики музичних здібностей дошкільників. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 10, 15–18.
- Нечай, С. П. (2012). *Музыка развивает, воспитует, оздоравливает*. Київ: Світлич.
- Платонов, К. К. (1986). *Структура и развитие личности*. Наука.
- Романюк, І. (2012). Гурткова робота з музичного виховання у дошкільному навчальному закладі. *Музичний керівник*, 12, 4–10.
- Романюк, І. (2013а). Провідні педагогічні принципи організації музичних занять у дошкільному навчальному закладі. *Музичний керівник*, 2, 4–6.
- Романюк, І. А. (2013b). *Музичне виховання. Організація роботи у дошкільному закладі*. Тернопіль: Мандрівець.
- Ростовський, О. (2011). Вступне слово педагога до дітей перед слуханням музики. *Музичний керівник*, 1, 10–12.
- Ростовський, О. Я. (1997). *Педагогика музыкального восприятия*. Київ: ІЗМН.
- Садovenko, С. М. (2007). *Методика формування музичних здібностей у дітей дошкільного віку (на матеріалі музичного фольклору)* [Автореферат кандидатської дисертації]. Репозитарій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.
<http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/1360>

- Степанова, Т. М., & Лісовська, Т. А. (2012). *Індивідуально-диференційований підхід до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку*. Київ: Слово.
- Теплов, Б. (1947). *Психология музыкальных способностей*. Академия педагогических наук РСФСР.
- Теряєва, Л. (2011). Дитячий оркестр у дошкільному закладі. *Музичний керівник*, 3, 4–7.
- Теряєва, Л. (2012). Розучування нової пісні на музичних заняттях з дошкільниками. *Музичний керівник*, 7, 18–20.
- Тимощук, С. В. (2013). Музично-дидактичні ігри в ДНЗ (за системою К. Орфа). *Обдарована дитина*, 10, 30–37.
- Удовіченко, В. В., Сиротенко, Т. А., & Кугуєнко, Н. Ф. (2014). *Хореографія в дошкільному навчальному закладі. Парціальна програма*. Харків: Ранок.
- Цагарелли, Ю. А. (2008). *Психология музыкально-исполнительской деятельности*. Композитор.
- Шаповал, О. (2010). Упровадження концепції "елементарного музикування" Карла Орфа в систему музичного виховання дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 11, 57–66.
- Шоломович, С. М., Рудченко, І. М., & Зінич, Р. Т. [упорядники]. (1979). *Методика музичного виховання в дитячому садку*. Музична Україна.
- Brahms, J., Billroth, T., & Barkan, H. (1957). *Johannes Brahms and Theodor Billroth : letters from a musical friendship*. University of Oklahoma Press.
- Faist, A. (1897). Versuche über Tonverschmelzung. *Zeits. für Psychol.*, 15.
- Jaques-Dalcroze, E. (1912). *The eurhythmics of Jaques-Dalcroze*. Constable & Company Ltd.
- Révész, G. (2020). *Zur Grundlegung der Tonpsychologie*. Berlin, Boston: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783112357002>
- Seashore, C.E. (1919). *The psychology of musical talent*. Silver, Burdett and Co.
- Stumpf, C. (1883–1890). *Tonpsychologie*. S. Hirzel.
- 杜悦艳 [Ду Юеян]. (2010). 让音乐成为幼儿生命表现的观照：论学前儿童音乐审美经验的建构 [Нехай музика стане спостереженням дітей за життям: Про побудову музично-естетичного досвіду дітей дошкільного віку]. 南：采师范大学学报(社会科学版) [South: Journal of Normal University (Social Science Edition)], 2, 14–15. [in Chinese]
- 王垚 [Ван Яо]. (2016). 审美的觉醒：儿童音乐教学的本真追求 [Пробудження естетики: пошук автентичного музичного навчання для дітей]. 内蒙古教育 [Освіта Внутрішньої Монголії], 29, 94. [in Chinese]
- 王薏萍, & 李向兵 [Ван Іпін, & Лі Сянбін]. (2017). 幼儿音乐审美教育的价值与路径 [Значення і шлях дошкільного музично-естетичного виховання]. *Journal of Shaanxi Xueqian Normal University*, 33(4), 24–29.
- 王媛媛 [Ван Юаньюань]. (2006). 幼儿园音乐教育与幼儿多元智能发展的研究 [Дослідження музичної освіти в дитячому садку та розвитку множинного інтелекту дітей]. [Магістерська дисертація] 华中师范大学. [in Chinese]

- 中华人民共和国教育部 [Міністерство освіти КНР]. (2001). 全日制义务教育音乐课程标准(实验稿) [Стандарти навчальних програм з музики для обов'язкової денної форми навчання (експериментальний проект)]. 北京师范大学出版社 [Beijing Normal University Press].
- 中华人民共和国教育部 [Міністерство освіти КНР]. (2014a). 教育部关于全面深化课程改革落实立德树人根本任务的意见 [Думки Міністерства освіти щодо всебічного поглиблення реформи навчальної програми та реалізації фундаментального завдання Лідер Шупен]. http://www.moe.gov.cn/srcsite/A26/jcjc_kcjcgh/201404/t20140408_167226.html [in Chinese]
- 中华人民共和国教育部 [Міністерство освіти КНР]. (2014b). 教育部关于推进学校艺术教育发展的若干意见 [Кілька висновків Міносвіти щодо сприяння розвитку шкільної мистецької освіти]. http://www.moe.gov.cn/srcsite/A17/moe_794/moe_795/201401/t20140114_163173.html [in Chinese]

REFERENCES

- Andriienko, N. V., Sorokopud, I. M., & Shcherbak, A. M. [compilers]. (2012). *Muzychna diialnist maibutnoho pershoklasnyka. Metodychnyi aspekt* [Musical activity of the future first grader. Methodical aspect]. Kharkiv: Ranok. [in Ukrainian]
- Asaf'ev, B. V. (1971). *Muzykal'naja forma kak process* [Musical form as a process]. Muzyka Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [Ministry of Education and Science of Ukraine]. (2021). Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity). Nova redaktsiia [Basic component of preschool education (State standard of preschool education). New edition]. *Pro zatverdzhennia Bazovoho komponentu doshkilnoi osvity (Derzhavnoho standartu doshkilnoi osvity) nova redaktsiia : Nakaz MON Ukrainy vid 12.01.2021 r. № 33.* [in Ukrainian]
- Beljaeva-Jekzempljarskaja, S. N. (1924). *O psichologii vospriiatija muzyki* [On the psychology of music perception]. Russkij knizhnik. [In Russian]
- Behterev, V. M. (1915). *Znachenie muzyki v jesteticheskom vospitanii rebenka s pervyh dnei ego detstva* [The value of music in the aesthetic education of a child from the first days of his childhood]. *Vestnik vospitanija* [Bulletin of education], 6, 47–57. [In Russian]
- Boichenko, S. (2012). *Vykhovannia harmoniinoi osobystosti kriz pryzmu muzychno-pedahohichnykh system 20 st.* [Education of a harmonious personality through the prism of musical and pedagogical systems of the 20th century]. *Muzychnyi kerivnyk* [Music director], 4, 4–10. [in Ukrainian]
- Bolharskyi, A. H., Horobets, T. V., & Shkoba, V. A. (2010). *Slukhannia muzyky u doshkilnomu navchalnomu zakladi* [Listening to music in a preschool educational institution]. Luts'k: Tverdynia. [in Ukrainian]
- Vatamaniuk, H. P. (2008). *Muzyka v kraini Doshkillia* [Music in the country Preschool]. Kamianets-Podilskyi. [in Ukrainian]
- Verkhovynets, V. (1989). *Vesnianochka. Ihry z pisniamy dlia ditei doshkilnoho ta molodshoho shkilnoho viku* [Spring call. Games with songs for children of preschool and primary school age]. Muzychna Ukraina. [in Ukrainian]

- Verkhovna Rada of Ukraine. (2001). Pro doshkilnu osvitu: Zakon Ukrainy [On preschool education: Law of Ukraine] № 2628-III (redaktsiia vid 02.04.2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> [in Ukrainian]
- Vetluhina, N. O. (1978). *Muzychnyi rozvytok dytyny* [Musical development of the child]. Muzychna Ukraina. [in Ukrainian]
- Vilchkovskiy, E. S., Denysenko, N. F., & Shevchenko, Yu. . (2011). *Intehratsiia rukhiv i muzyky u fizychnomu rozvytku ditei starshoho doshkilnogo viku* [Integration of movements and music in the physical development of older preschool children]. Ternopil: Mandrivets. [in Ukrainian]
- Vusyk, T. (2013). Muzychna laboratorii, abo Davaite shumity! [Music laboratory, or Let's make noise!] *Muzychnyi kerivnyk* [Music director], 5, 16–19. [in Ukrainian]
- Vygotskij, L. S. (1965). *Psihologija iskusstva* [Psychology of art]. Iskustvo. [In Russian]
- Haladze, M. (1968). *Muzychne ta estetychne vykhovannia ditei v simi* [Musical and aesthetic upbringing of children in the family]. Muzychna Ukraina. [in Ukrainian]
- Garber, L. A. (1962). Nachal'naja stadija razvitija muzykal'nyh sposobnostej [The initial stage of development of musical abilities]. In V. M. Mjasishhev (Red.), *Problemy sposobnostej* [Ability problems] (p. 215–243). Izd-vo APN RSFSR. [In Russian]
- Garber, L. A. (1964). Razvitie garmonicheskogo i tembrovogo sluha u detej doshkol'nogo vozrasta [The development of harmonic and timbre hearing in preschool children]. *Voprosy psihologii* [Questions of psychology], 5, 103–112. [In Russian]
- Guo Yijiang, Zhang Hao, Zhao Beibei, & K. Yuryeva. (2020). Normatyvna baza suchasnoho estetychnoho vykhovannia v Kytai [Normative Base of Modern Aesthetic Education in China]. *Zasoby navchalnoi ta naukovo-doslidnoi roboty* [Means of educational and research work], 55, 102–137. [in Ukrainian]
- Zhak-Dal'kroz, E. (1912). *Ritm i ego vospitatel'noe znachenie dlja zhizni i iskusstva* [Rhythm and its educational value for life and art]. Teatr i iskustvo. [In Russian]
- Kabka, H. (2011). Berezhit dytiachi holosy [Take care of children's voices]. *Muzychnyi kerivnyk* [Music director], 1, 28–31. [in Ukrainian]
- Kozlova, I. (2014). Nezvychainyi orkestr: i maistry, i muzykanty [An unusual orchestra: both masters and musicians]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnogo zakladu* [Methodist educator of a preschool institution], 8, 41–45. [in Ukrainian]
- Kostiuk, H. S. (1963). *Zdibnosti ta yikh rozvytok u ditei* [Abilities and their development in children]. Znannia. [in Ukrainian]
- Kostiuk, O. H. (1965). *Sprymannia muzyky i khudozhnia kultura slukhacha* [Perception of music and artistic culture of the listener]. Naukova dumka. [in Ukrainian]
- Lantsiuzhenko, Z. D., Shkolnik, S. Ya., & Besshaposhnykova, T. V. (2006). *Muzychno-rytmichni khvylynky ta rozspivanky dlia ditei* [Musical and rhythmic minutes and vocal exercises for children]. Kharkiv: TORSINH PLIuS. [in Ukrainian]
- Leont'ev, A. N. (1960). O formirovanii sposobnostej [On the formation of abilities]. *Voprosy psihologii* [Questions of psychology], 1, 3–12. [In Russian]
- Leont'ev, A. N. (1977). *Dejatel'nost'. Soznanie. Lichnost'* [Activity. Consciousness. Personality]. Politizdat. [In Russian]

- Lisovska, T. A. (2010). Rozvytok chuttia rytmu v muzychnii diialnosti doshkilnykiv [Development of a sense of rhythm in the musical activities of preschoolers]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Pedahohichni nauky* [Cherkasy University Bulletin. Pedagogical sciences], 176, 86–88. [in Ukrainian]
- Majkapar, S. M. (1915). *Muzykal'nyj sluh, ego znachenie, priroda i osobennosti i metod pravil'nogo razvitija* [Ear for music, its meaning, nature and features and method of proper development]. Tipografija "Jakor". [In Russian]
- Malashevskaya, I. A. (2015). Sutnist, zmist i struktura muzykalnosti ditei doshkilnoho ta molodshoho shkilnoho viku [The essence, content and structure of musicality of children of preschool and primary school age]. *Nauka i osvita* [Science and education], 6, 65–69. [in Ukrainian]
- Matviienko, S. I. [Ed.]. (2017). *Teoriia ta metodyka muzychnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku* [Theory and methodology of musical education of preschool children]. Nizhynskyi derzhavnyi universytet imeni Mykoly Hoholia. [in Ukrainian]
- Merezhko, Yu. (2014). Kompleksni chy intehrovani muzychni zaniattia: u chomu vidminnist? [Complex or integrated music lessons: what is the difference?]. *Muzychnyi kerivnyk* [Music director], 5, 4–7. [in Ukrainian]
- Mjasishhev, V., & Gotsdiner, A. (1992). Chto est' muzykal'nost'? [What is musicality?]. In: M. Starchevskii (Ed.), *Muzykal'naja psihologija: Hrestomatija* [Music Psychology: Reader] (p. 135–140). MGK im. P.I. Chajkovskogo. [In Russian]
- Naumenko, S. (2013). Yak pravylno slukhaty muzyku z ditmy : porady psykholoha [How to properly listen to music with children: psychologist's advice]. *Muzychnyi kerivnyk* [Music director], 3, 4–10. [in Ukrainian]
- Naumenko, S. (2015). Osoblyvosti diahnostyky muzychnykh zdibnostei doshkilnykiv [Features of diagnosis of musical abilities of preschoolers]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti* [Education and development of a gifted personality], 10, 15–18. [in Ukrainian]
- Nechai, S. P. (2012). *Muzyka rozvyvaie, vykhovuie, ozdorovliuie* [Music develops, educates, and improves health]. Kyiv: Svitych. [in Ukrainian]
- Platonov, K. K. (1986). *Struktura i razvitie lichnosti* [Structure and development of personality]. Nauka. [In Russian]
- Romaniuk, I. (2012). Hurtkova robota z muzychnoho vykhovannia u doshkilnomu navchalnomu zakladi [Group work on musical education in a preschool educational institution]. *Muzychnyi kerivnyk* [Music director], 12, 4–10. [in Ukrainian]
- Romaniuk, I. (2013a). Providni pedahohichni pryntsypy orhanizatsii muzychnykh zaniat u doshkilnomu navchalnomu zakladi [Leading pedagogical principles of organizing music lessons in a preschool educational institution]. *Muzychnyi kerivnyk* [Music director], 2, 4–6. [in Ukrainian]
- Romaniuk, I. A. (2013b). *Muzychne vykhovannia. Orhanizatsiia roboty u doshkilnomu zakladi* [Musical education. Organization of work in a preschool institution]. Ternopil: Mandrivets. [in Ukrainian]
- Rostovskyi, O. (2011). Vstupne slovo pedahoha do ditei pered slukhanniam muzyky [Teacher's introductory speech to children before listening to music]. *Muzychnyi kerivnyk* [Music director], 1, 10–12. [in Ukrainian]

- Rostovskyi, O. Ya. (1997). *Pedahohika muzychnoho spryimannia* [Pedagogy of musical perception]. Kyiv: IZMN. [in Ukrainian]
- Sadovenko, S. M. (2007). *Metodyka formuvannia muzychnykh zdibnostei u ditei doshkilnoho viku (na materiali muzychnoho folkloru)* [The method of forming musical abilities in preschool children (based on the material of musical folklore)] [Abstract of the candidate's dissertation]. Repository of the National Pedagogical Dragomanov University. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/1360> [in Ukrainian]
- Stepanova, T. M., & Lisovska, T. A. (2012). *Indyvidualno-dyferentsiiovanii pidkhid do muzychnoho vykhovannia ditei starshoho doshkilnoho viku* [Individually differentiated approach to musical education of older preschool children]. Kyiv: Slovo. [in Ukrainian]
- Teplov, B. (1947). *Psihologija muzykal'nyh sposobnostej* [The Psychology of Musical Ability]. Akademiya pedagogicheskikh nauk RSFSR. [In Russian]
- Teriaieva, L. (2011). Dytiachyi orkestr u doshkilnomu zakladi [A children's orchestra in a preschool institution]. *Muzychnyi kerivnyk* [Music director], 3, 4–7. [in Ukrainian]
- Teriaieva, L. (2012). Rozuchuvannia novoi pisni na muzychnykh zaniattiakh z doshkilnykamy [Learning a new song at music classes with preschoolers]. *Muzychnyi kerivnyk* [Music director], 7, 18–20. [in Ukrainian]
- Tymoshchuk, S. V. (2013). Muzychno-dydaktychni ihry v DNZ (za systemoiu K. Orfa) [Musical and didactic games in the PEI (according to the K. Orf system)]. *Obdarovana dytyna* [Gifted child], 10, 30–37. [in Ukrainian]
- Udovichenko, V. V., Syrotenko, T. A., & Kuhuienko, N. F. (2014). *Khoreohrafiia v doshkilnomu navchalnomu zakladi. Partsiialna prohrama* [Choreography in a preschool educational institution. Partial program]. Kharkiv: Ranok. [in Ukrainian]
- Cagarelli, Ju. A. (2008). *Psihologija muzykal'no-ispolnitel'skoj dejatel'nosti* [Psychology of musical and performing activity]. Kompozitor. [in Russian]
- Shapoval, O. (2010). Uprovadzhennia kontseptsii "elementarnoho muzykuvannia" Karla Orfa v systemu muzychnoho vykhovannia doshkilnykiv [Implementation of Karl Orff's concept of "elementary music making" in the system of musical education of preschoolers]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu* [Methodist educator of a preschool institution], 11, 57–66. [in Ukrainian]
- Sholomovych, S. M., Rudchenko, I. M., & Zynych, R. T. [Eds.]. (1979). *Metodyka muzychnoho vykhovannia v dytiachomu sadku* [Methodology of musical education in kindergarten]. Muzychna Ukraina. [In Russian]
- Brahms, J., Billroth, T., & Barkan, H. (1957). *Johannes Brahms and Theodor Billroth : letters from a musical friendship*. University of Oklahoma Press.
- Faist, A. (1897). Versuche über Tonverschmelzung. *Zeits. für Psychol.*, 15.
- Jaques-Dalcroze, E. (1912). *The eurhythmics of Jaques-Dalcroze*. Constable & Company Ltd.
- Révész, G. (2020). *Zur Grundlegung der Tonpsychologie*. Berlin, Boston: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783112357002>
- Seashore, C.E. (1919). *The psychology of musical talent*. Silver, Burdett and Co.
- Stumpf, C. (1883–1890). *Tonpsychologie*. S. Hirzel.

- Dù Yuèyàn. (2010). Ràng yīnyuè chéngwéi yòu'ér shēngmìng biǎoxiàn de guānzhào: Lùn xuéqián értóng yīnyuè shěnměi jīngyàn de jiàngòu [Let music become the reflection of children's life performance: On the construction of preschool children's music aesthetic experience]. *Nán: Cǎi shīfàn dàxué xuébào (shèhuì kēxué bǎn)* [South: Journal of Normal University (Social Science Edition)], 2, 14–15. [In Chinese]
- Wáng Yáo. (2016). Shěnměi de juéxǐng: Értóng yīnyuè jiàoxué de běn zhēn zhuīqiú [The Awakening of Aesthetics: The Authentic Pursuit of Children's Music Teaching]. *Nèiménggǔ jiàoyù* [Inner Mongolia Education], 29, 94. [In Chinese]
- Wáng Yípíng, & lǐ Xiàngbīng. (2017). Yòu'ér yīnyuè shěnměi jiàoyù de jiàzhí yǔ lùjìng [The value and path of early childhood music aesthetic education]. *Journal of Shaanxi Xueqian Normal University*, 33(4), 24–29. [In Chinese]
- Wáng Yuànyuàn. (2006). *Yòu'éryuán yīnyuè jiàoyù yǔ yòu'ér duōyuán zhìnéng fāzhǎn de yánjiū* [Research on Kindergarten Music Education and Children's Multiple Intelligence Development]. [Master's dissertation]. Huázhōng shīfàn dàxué [Central China Normal University]. [In Chinese]
- Zhōnghuá rénmin gònghéguó jiàoyù bù [Ministry of Education of the People's Republic of China]. (2001). *Quánrì zhì yìwù jiàoyù yīnyuè kèchéng biāozhǔn (shíyàn gǎo)* [Music Curriculum Standards for Full-time Compulsory Education (Experimental Draft)]. Běijīng shīfàn dàxué chūbǎn shè [Beijing Normal University Press]. [In Chinese]
- Zhōnghuá rénmin gònghéguó jiàoyù bù [Ministry of Education of the People's Republic of China]. (2014a). *Jiàoyù bù guānyú quánmiàn shēnhuà kèchéng gǎigé luòshí lì dé shù rén gēnběn rènwù de yìjiàn* [Opinions of the Ministry of Education on Comprehensively Deepening Curriculum Reform and Implementing the Fundamental Task of Lide Shuren]. http://www.moe.gov.cn/srcsite/A26/jcj_kjcjgh/201404/t20140408_167226.html [in Chinese]
- Zhōnghuá rénmin gònghéguó jiàoyù bù [Ministry of Education of the People's Republic of China]. (2014b). *Jiàoyù bù guānyú tuījìn xuéxiào yìshù jiàoyù fāzhǎn de ruògān yìjiàn* [Several Opinions of the Ministry of Education on Promoting the Development of School Art Education]. http://www.moe.gov.cn/srcsite/A17/moe_794/moe_795/201401/t20140114_163173.html [in Chinese]

Чжан Хао

Здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти Харківського
національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди

<https://orcid.org/0000-0003-3305-3734>

Zhan Hao

Postgraduate student,
H. S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University

<https://orcid.org/0000-0003-3305-3734>